

Ontsnapping uit digitaal gekkenhuis

Jan van Til

Bijna niemand heeft al in de gaten dat er iets schort, laat staan wat. Inconsistentie van informatie raakt onbeheersbaar. Noem het ook institutionalisering van digitaal gekkenhuis.

De oplossing heet: standaardisatie. Maar pas op met betekenissen! Ingezet als gehaktmolen vermaalt standaardisatie betekenissen tot eenheidsworst. Daarmee is zelfs (k)ramp op (k)ramp een feit.

Standaardisatie is gewoon een middel tot een doel, altijd. Maar... wat is het doel ook nog maar weer? Dat is geslaagde overdracht van betekenis tussen deelnemers aan informatieverkeer.

Wat zou al die honderdduizenden, miljoenen zelfs, deelnemers aan het traditionele verkeer toch drijven? Elke dag opnieuw gaan zij op weg. Op die manier voorzien zij in eigen behoeften en/of die van anderen. Vanuit allerlei vertrekpunten willen zij allerlei bestemmingen bereiken. Over talloze routes.

Verwondert u zich wel eens over de souplesse waarmee al die individuele verkeersdeelnemers hun vele aaneengeschakelde verkeersbewegingen maken? Met auto en/of openbaar vervoer van Utrecht naar Parijs... een fluitje van een cent. Met het vliegtuig naar de andere kant van de wereld... routine.

We beschikken over één uitgebreide, enkelvoudige verkeersinfrastructuur van vergaand overeenstemmende wegensstelsels, bewegwijzering, overstapvoorzieningen, verkeersregels voor ordelijk en berekenbaar gedrag, verkeershandhaving, ondersteunende diensten enzovoort. Die enkelvoudige verkeersinfrastructuur faciliteert doorgaans soepel een veelheid aan zo heel verschillende verkeersdeelnemers. Dat gebeurt zonder dat de infrastructuur zich bij wijze van spreken ook maar één moment bemoeit met de zo heel specifieke behoeften van welke individuele verkeersdeelnemer dan ook. Dat kan elke deelnemer immers dankzij zulke infrastructuur vergaand zelf bepalen.

De crux zit 'm in ont koppeling van enerzijds particuliere behoeften en anderzijds algemene voorzieningen. Die verschaft enorme bewegingsvrijheid, maakt enorme variatie mogelijk van ordelijk gebruik van verkeersinfrastructuur. Hoe algemener bruikbaar de enkelvoudige verkeersinfrastructuur, des te gevarieerder een veelheid aan individuele, wisselende, veranderlijke, enzovoort verkeersdeelnemers haar als een coherent geheel voor eigen karretje kan spannen. Dergelijke maatschappelijke dynamiek is weer in het algemeen belang.

U zou zich erover moeten verwonderen dat wereldwijd, dag in dag uit, karrenvrachten informatie van hot naar haar gekopieerd blijven. Informatie-uitwisseling

is de term ervoor. Via digitale snelweg verwerft elke belanghebbende zichzelf duplicaat na duplicaat. Onvermoeibaar bouwt men voort, ieder voor zich, aan alsmar grotere informatiehoibergen. Is dat heus de bedoeling met interoperabiliteit?

Ja, we hebben ons digitale gekkenhuis gecreëerd. Daarmee gaan we nog dagelijks door. Overall bevinden zich informatiekopieën. Wie weet nog wat het origineel is, wat de kwaliteit ervan is en waar het zich bevindt? Overall, bij organisatie en particulier, bij overheid en burger, stapelen de kopieën van kopieën van... zich op als zwerfvuil langs een veelheid aan verkeersaders voor informatieverkeer. Wie durft zich nog zonder enige reserve ervan te bedienen?

Dankzij infrastructuur gaat, vroeg of laat, de manier veranderen waarop wij tegen informatie aankijken en ermee omgaan. Dat kàn niet anders.

Informatie is niet langer iets dat mensen, ieder voor zich, moeten bezitten. Nee, het is, kort door de bocht, voldoende dat mensen over informatie kunnen beschikken. Want vrijwel iedere deelnemer aan informatieverkeer beschikt over zoiets als open interconnectiviteit op de schaal van hedendaags Internet. En vrijwel elk informatiesysteem, vrijwel elke personal computer fungeert tegenwoordig als een knooppunt in dat wereldomspannende netwerk.

Belangrijk gevolg daarvan is dat informatie qua beweeglijkheid vergelijkbaar is geworden met de wind: informatie stroomt vanzelf van gebieden met hoge druk naar gebieden met lage druk. De enige voorwaarde die daarbij telt is, net als bij de wind, een open verbinding en die heet in het geval van informatie...

Internet. Grootschalige toepassing van digitale (internet)technologie creëert een vernetwerkte wereld waarin traditionele en relatief statische communicatienetwerken hun primaire rol verliezen, laat staan geïsoleerde informatiesystemen. Voortaan gaat het om vaak sterk wisselende configuraties van knooppunten. Welkom in de vernetwerkte wereld!

Vroeger was die noodzaak van duplicaten volkomen logisch. De geïsoleerde opzet en het dito functioneren van de informatiesystemen van weleer, de beperkte mogelijkheden tot uitwisseling van informatie ertussen, dat allemaal hield de afzonderlijke systemen keurig apart en op orde.

Gek genoeg zien we dat een oude en vertrouwde werkwijze, dus ooit noodzaak, nu vrijwel geheel overbodig, op solide wijze geautomatiseerd geïstitutionaliseerd is geraakt. Met als ongebreidelde gevolgen duplicaten, duplicaten van die duplicaten, ga maar door. Onafhankelijk van elkaar onderhouden, gemanipuleerd en gebruikt. Informatie-infarct. Beheerkosten die de pan uit rijzen. Inconsistentie die ons begrip te boven groeit. Schade en ongelukken door gebruik van verkeerde (versies van) informatie. Enzovoort.

Oude, ooit waardevolle voorzieningen zijn ronduit disfunctioneel in de vernetwerkte wereld, te weten in de maatschappij met burgers en organisaties zoals wij ze vandaag kennen. De vernetwerkingsgraad is momenteel (al) zo hoog dat een nieuwe informatieordening nodig is voor zoiets als de informatiemaatschappij.

Wat bezit u nog aan informatie? Dat blijft beperkt tot de informatie die ècht van uzelf is, kortom waarvoor u zèlf dus verantwoordelijkheid bent. Alleen die informatie hebt u in principe zelf 'in huis.' U draagt zorg voor adequaat beheer en onderhoud. U zorgt ervoor dat die informatie altijd actueel is. En beschikbaar voor iedereen die daar met recht en reden om vraagt.

Alle andere informatie is van en (ver)blijft daarom bij andere deelnemers. Die informatie haalt u voortaan weloverwogen van 'buiten.' Dat ruimt enorm op, want voor die andere informatie raken andere deelnemers aan informatieverkeer immers op vergelijkbare wijze betrokken.

Kan dat? Dat is werkelijk mogelijk èn wenselijk in een wereld waarin vrijwel elk informatiesysteem, vrijwel elke personal computer als knooppunt telt in een wereldomspannend netwerk.

Dat mes snijdt aan alle kanten. Bijvoorbeeld met inkrimping van uw opslag-faciliteiten, forse besparingen op beheer(ders) van voorzieningen en informatie. Afname van schade door het gebruik van verouderde of onjuiste informatie. Toename van productiviteit en versterking van imago door toename van informatiekwaliteit. De juiste combinaties van actuele informatie zijn telkens weer opnieuw uit betrouwbare bronnen geproduceerd.

Natuurlijk moet u blindelings erop kunnen vertrouwen dat alle informatie die voor u van belang is ook daadwerkelijk voor u beschikbaar is. En wel op al die momenten dat u er met recht en reden naar vraagt. Anders werkt het (voor u) niet. Maar is dat werkelijk iets nieuws? Allang, want principieel bent u afhankelijk van en met de voor u relevante omgeving. Waarom verzamelt u anders informatie tot hooiberg? Elke kopie die u maakt, onderstreept èn verbloemt afhankelijkheid. Autonomie, de onafhankelijkheid dankzij de informatiehooiberg is een heel verleidelijke, maar bedrieglijke illusie.

Daarentegen is informatie die enkelvoudig voorkomt uitermate geschikt voor (her)gebruik door een veelheid aan deelnemers aan informatieverkeer.

Naarmate ict in hoog tempo verder en verder in de maatschappij doordringt, ontstaan geheel nieuwe mogelijkheden voor de (in)richting ervan. De vraag verschuift kwalitatief. Wat is eigenlijk een maatschappij, wat zijn in nieuwe samenhang een burger, een bedrijf, een overheid, onderwijs enzovoort als ict stelselmatig informatiebetrekkingen faciliteert?

De wereld waarin informatietoepassingen kleinschalig waren, strikt van elkaar gescheiden werkten en isolationistisch van opzet ... die wereld bestaat niet meer. Waarom blijven we echter vaak doen alsof die wereld nog wèl bestaat? Om Eric Hoffer te citeren: "In times of drastic change, learners inherit the world, while the learned remain beautifully equipped to deal with a world that no longer exists."

Jan van Til schreef voor deze bundel tevens *Duurzame interoperabiliteit vraagt om radicaal andere benadering van semantiek*. Zie daarvoor zijn persoonsschets. Dit hoofdstuk is een bewerkt uittreksel van *Modern Informatieverkeer*, een artikel beschikbaar op zijn website (www.emovere.nl).